



# З Новим 2017 роком!

# Київський Політехнік

ЗАСНОВАНА 21 КВІТНЯ 1927 РОКУ

ВИХОДИТЬ ЩОТИЖНЯ

ГАЗЕТА НАЦІОНАЛЬНОГО ТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ УКРАЇНИ «КІЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ ІМЕНІ ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО»

Безкоштовно

22 грудня 2016 року

№40 (3179)

## Дорогі колеги, друзі!

Відходить у минуле рік 2016. Для України, для нашого університету він був складним, насиченим різноманітними подіями. Але, водночас, він приніс усім нам нові здобутки, нові враження, нові плани.

З неабиякими труднощами наша держава продовжувала реформи практично в усіх сферах життя. Утім, реформування відбувається в умовах війни на Сході України, і кожний крок до оновлення омітий кров'ю найкращих синів Вітчизни. Тож ми в університеті знов і знов згадуємо про сімох київських політехніків, які загинули за свободу і незалежність нашої країни. Вічна їм пам'ять!

Серед знаменних подій 2016 року, які увійдуть до історії університету, – присвоєння імені видатного авіаконструктора та інноватора ХХ століття, колишнього студента КПІ Ігоря Сікорського; проведення Форуму "Уроки Чорнобиля для ядерної безпеки світу", який надав імпульс новому етапу міжнародного співробітництва у сфері посилення ядерної безпеки не лише України, але й усього світу, організація Фестивалю інноваційних проектів "Sikorsky Challenge 2016", який уже став важливим складником національного інноваційного простору, та багато іншого.

Але головним є те, що КПІ імені Ігоря Сікорського вдалося не лише зберегти свої позиції в освітньому просторі держави, але й умножити свої наукові здобутки. Київські політехніки поповнили ряди лауреатів Державної премії України, премії Президента України для молодих учених, премії Кабінету Міністрів України тощо. Наши студенти досягли визначних результатів на різноманітних олімпіадах, конкурсах і спортивних змаганнях. Ми пишемося нашими переможцями!

Дорогі друзі! Життя триває – у Новому році на нас чекають нові виклики. Впевнений, що будуть і нові звершення! Хочу побажати кожному з вас нових успіхів і творчих злетів у вашій нелегкій роботі. Щиро вітаю вас з Новим 2017 роком і Різдвом Христовим! Міцного здоров'я вам і вашим сім'ям, добробуту і щастя!

Щиро ваш,  
ректор НТУУ "КПІ імені Ігоря Сікорського" Михайло Згуровський



## Таланти КПІ отримали нагороди

15 грудня відбулося урочисте закриття конкурсу-виставки "Таланти КПІ" із врученням по-дяк усім учасникам і дипломів переможцям. Конкурс проходив з 7 листопада по 15 грудня. Участь у ньому взяли 84 особи. Студенти, викладачі, науковці, співробітники НТУУ "КПІ ім. Ігоря Сікорського" представили загалом 350 авторських творів. Роботи демонструвалися у виставковій залі корпусу №7. З ними могли ознайомитися всі очі. Серед конкурсантів були як уже відомі в університеті учасники, так і ті, хто свої твори на суд глядача представив уперше. Варто зауважити, що

чимало авторів створювали свої роботи на заняттях у художніх студіях "Інновація" під керівництвом Ірини Шеховцової і "Гармонія" під керівництвом Андрія Кулагіна.

У номінації "Живопис" перше місце розділили Катерина Бондаренко – студентка 1-го курсу ІХФ і Аліна Медведчук – методист служби вченого секретаря. Друге місце посіли Альона Пухляк – студентка 2-го курсу ХТФ, Богдан Токарєв – студент 4-го курсу ФММ, Тетяна Гнітецька – доцент кафедри нарисної

Закінчення на 2-й стор.



Переможці конкурсу "Таланти КПІ"

СЬОГОДНІ  
В НОМЕРІ:

2 Глушковські читання

3 Стипендіатки ВР України

4-5 До 2400-річчя з дня народження Аристотеля

6-8 Про ялинку

8 Виставка В. Пушкіна

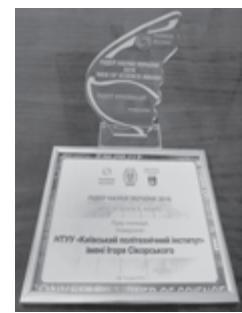
## КПІ ім. Ігоря Сікорського – лауреат нагороди "Лідер науки України 2016. Web of Science award"

Національний технічний університет України "Кіївський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського" отримав нагороду Міністерства освіти і науки, компанії "Clarivate Analytics" (колишній підрозділ з наукової власності та науки "Thomson Reuters") та Національної академії наук "Лідер науки України 2016. Web of Science award" у номінації "Наука та інновації".

Нагороди присуджувалися найвпливовішим організаціям України, науковим виданням та вченим у 7 номінаціях: "Вчений України. За значні успіхи", "Вчений України. За надзвичайні досягнення", "Наукові журнали України", "Продуктивність, ефективність та інтеґрованість у світову науку", "Комерціалізація науки", "За грантове фінансування науки" та "Наука та інновації". Церемонія на-

городження відзнаками "Лідер науки України 2016. Web of Science award" цього року проходила вперше. Тож КПІ ім. Ігоря Сікорського став першим із українських університетів, який був удостоєний такої нагороди у своїй номінації.

Інф. "КП"



## Всеукраїнська конференція "Глушковські читання"

Є люди, ідеї і справи яких продовжують жити і після їх смерті. До таких належить академік АН СРСР і УРСР Віктор Михайлович Глушков. Загальновизнаним є його внесок у розвиток комп'ютерної техніки та розробку теоретичних праць у галузі кібернетики, математики і обчислювальної техніки, а заснований ним Інститут кібернетики НАН України за його життя став світовим центром розвитку в галузі створення "розумних" машин та їх застосування в різних сферах людської діяльності.

У 2010 році в Національному інституті стратегічних досліджень проходив науковий семінар, під час якого виникла пропозиція провести конференцію, присвячену розвитку ідей Віктора Михайловича в сучасних умовах. Так було закладено початок роботи конференції "Глушковські читання", яка продовжує діяти і сьогодні.

24 листопада цього року в НТУУ "КПІ ім. Ігоря Сікорського" відбулася вже п'ята конференція "Глушковські читання" на тему "Міждисциплінарні дослідження актуальних проблем застосування інформаційних технологій в сучасному світі". Її організаторами разом з нашим університетом виступили Інститут кібернетики ім. В.М.Глушкова НАН України, Інститут проблем математичних машин і систем НАН України (ІПММС) та Інститут вищих керівних кадрів Національної академії державного управління при Президентові України.

Пленарне засідання відкрив проректор з наукової роботи НТУУ "КПІ ім. Ігоря Сікорського" академік НАН України М.Ю.Ільченко. Надалі роботою конференції керував декан факультету соціології і права к.філос.н. А.А.Мельниченко. З доповідями виступили донька В.М.Глушкова к.ф.-м.н.



М.Ю.Ільченко

В.В.Глушкова, його учні академік НАН України О.В.Палагін і О.А.Летічевський, старший науковий співробітник Інституту проблем математич-

них машин і систем НАН України В.В.Вишневський, науковий співробітник НДІ системних технологій Т.Г.Шемедінов, доктор філософії з Університету Західного Онтаріо (Канада) Світлана Матвієнко. Відеопривітання учасникам конференції передав доктор філософії в галузі комунікацій з Університету Талса (США) Бенджамін Пітерс.

Другий етап конференції під назвою "Як вижити у світі "Чорного дзеркала" проходив у відкритому студентському просторі "Belka", де розмістилося близько 50 учасників. Серед спікерів дискусії були представлений вице-Тимур Шемедінов, медіа-експерт Андрій Бродецький, молодий викладач філософії Дмитро Столаренко і аспірант кафед-

ри соціології Сергій Одарич. Центральною темою обговорення був суперечливий вплив розвитку технологій на життя людини, в умовах якого очевидний прогрес технічної складової починає загрожувати безпеці особистій та громадській. Під час



О.В.Палагін, О.А.Летічевський і В.В. Глушкова

дискусії були розвіяні фантазії, ніби машина свільно витісняє людину. Учасники дискусії переконливо доводили, що за цією видимістю – реальні відносини людей, де машини (навіть високотехнологічні) виступають лише засобом. Ніхто не давав готових рецептів вирішення цих проблем, але сама їх гранично чітка постановка була сильною стороною обговорення.

Останнім часом у світі зростає інтерес до центральної роботи всього життя В.М.Глушкова – ЗДАС (Загальнодержавна автоматизована система обліку та обробки інформації). Опубліковано десятки наукових статей, серед яких – відома робота

американського вченого С.Геровича "Інтер-Нет! Чому в Радянському Союзі не була створена загальнонаціональна комп'ютерна мережа", знято кілька документальних фільмів. Торік вийшла друком присвячена проблемі реалізації ЗДАС книга американського вченого Бенджаміна Пітерса (How Not to Network a Nation: The Uneasy History of the Soviet Internet), якою вже в цьому році зацікавились у Китаї та Швеції.

У цьому сенсі важливою і значущою масою робота, про плани якої повідомив Тимур Шемедінов. Нещодавно ФЛОТ НТУУ "КПІ ім. Ігоря Сікорського" виступив з ініціативою допомогти в оцифруванні архівів (у тому числі і неопублікованих) В.М.Глушкова. Ініціативу підтримала донька академіка – Віра Вікторівна Глушкова. Результати цієї

роботи дозволять зробити ідеї видатного вченого надбанням не тільки широкої наукової громадськості, а й кожного, хто цікавиться питаннями розвитку техніки і суспільства.

**Ярослав Вареник,**  
аспірант НТУУ "КПІ ім. Ігоря Сікорського"

## Таланти КПІ отримали нагороди

ФАКС. Третє місце – у Олени Шилюк, студентки 2-го курсу ФММ.

У наступній номінації – "Декоративно-прикладне мистецтво" перше місце розділили Тетяна Стасюк – студентка 3-го курсу ІФФ, Маргарита Чиренко – студентка 4-го курсу ВПІ, Володимир Пушкін – лаборант ІЕЕ. Друге місце посіли Юлія Мамчич – студентка 2-го курсу ХТФ і Андрій Андреєв – черговий відділу охорони. І, нарешті, третє місце в цій номінації у трьох учасників: Максима Костирики – студента 3-го курсу ІЕЕ, Тетяни Сінчук – студентки 4-го курсу ФММ і Тетяни Сохіної – інженера I категорії НТО "КПІ-Телеком".

Як і кожного року, високою майстерністю відзначалися роботи з вишивки, ще однієї з номінацій конкурсу. Перше місце тут здобули Світлана Андрощук – студентка 2-го курсу ХТФ і Анна Кулик – доцент кафедри математичної фізики. Друге місце – у Ірини Шарай, студентки 4-го курсу ФММ і Людмили Овсієнко, старшого викладача кафедри нарисної геометрії, інженерної та комп'ютерної графіки ФМФ. Третє місце посіла Олена Шестерікова – співробітниця ЦКМ.

Усі переможці конкурсу "Таланти КПІ" за наказом ректора НТУУ "КПІ імені Ігоря Сікорського" отримають грошові премії.

Інф. "КП"

### Закінчення. Початок на 7-й стор.

геометрії, Ганна Біднюк – співробітник Українсько-Польського центру. Третє місце розділили Єлизавета Горяйстова – студентка 4-го курсу ФММ, Крістіна Бушило – студентка 2-го курсу ФММ, Тамара Ніколаєва – доцент кафедри загальної та експериментальної фізики, Людмила Перевалова – провідний бухгалтер ДЕФ.

У номінації "Графіка" перше місце у студента 3-го курсу ФАКС Олександра Бєлухи і студентки 3-го курсу ВПІ Людмили Шестерікової. Друге місце посіли Олена Савощенко – студентка 4-го курсу ФММ і Дмитро Гук – студент 1-го курсу

## Стипендіатки з ІФФ

Згідно з наказом Міністерства освіти і науки України від 7 жовтня 2016 р. №1213 іменну стипендію Верховної Ради України отримали чарівні дівчата з кафедри фізики металів ІФФ – Аліна Черніш та Анастасія Фаловська. Вони навчаються на 6-му курсі в магістратурі. Дівчат поєднані не тільки навчання – вони найкращі подруги з першого курсу, разом досягають усі труднощі навчання інженерної спеціальності.

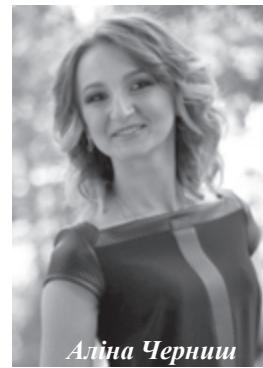
За сумлінність у навчанні та творчі досягнення неодноразово отримували іменну стипендію академіка В.Н. Гриднєва, закінчили бакалаврат з відзнакою. Займають активну громадянську позицію, беруть активну участь у студентській раді спеціальності. І Аліна, і Анастасія в 2015–2016 рр. пройшли навчання у Стартап Школі "Sikorsky Challenge" за програмою первого ступеня.



Анастасія Фаловська

Починаючи з 3-го курсу почали свої наукові дослідження в науковому гуртку кафедри "Дифузійне фазоутворення в плівках перехідних металів на кремнії" під керівництвом професора кафедри Юрія Миколайовича Макогона.

Результати своїх наукових досліджень дівчата представляли на міжнародних наукових конференціях. Сьогодні студентки під керівництвом проф. Ю.М. Макогона проводять наукові дослідження з теми "Формування магнітно-упорядкованої фази L10 в нанорозмірній плівковій композиції Pt(15 nm)/Fe(15 nm) з проміжними тонкими плівками із різних металів (Ag, Au, Cu)", що в майбутньому даст можливість створювати магнітні жорсткі диски менші за розміром та більші за обсягом даних. У подальшому планують стати



Аліна Черніш

За підсумками останньої сесії стали відомі імена нових стипендіатів іменної стипендії ректора НТУУ "КПІ ім. Ігоря Сікорського". Безсумнівно, кожен з них гідний і гордий отримувати цю стипендію, проте кожен має власну історію успіху.

Один із стипендіатів – Максим Киричко, студент 4-го курсу ФЕА (кафедра автоматизації електромеханічних систем та електроприводу), який у цьому семестрі отримує ректорську стипендію. Останню сесію він склав тільки на "А". Студенти групи і викладачі визнають здібності Максима, але я запитав його про особисті мотиви та цілі в навчанні і про те, як він організує свою роботу, щоб отримувати такі відмінні результати. Мені здалося, що це буде цікаво й іншим студентам. Ось що розповів Максим.

"Моя історія в КПІ почалася в липні 2013 року, коли я, будучи абитурантом, твердо вирішив навчатися в кращому технічному виші України. Саме тоді я й визначився зі своєю майбутньою професією, вступивши на кафедру АЕМС-ЕП. Мене завжди приваблювали електротехніка, електроніка, роботи, електромобілі тощо, саме те, що поєднує в собі кафедра, на якій я нині навчаюсь. Зараз я поступово крою до досягнення своєї мети – отримати гарну, кваліфіковану професію, задля чого й вивчаю все нові й нові дисципліни, які не тільки

## Як досягти успіхів у навчанні: поради ректорського стипендіата



Максим Киричко

підвищують професійні навички, а й розширюють мій світогляд. Загалом же, я вважаю, що кожен має ставити перед собою мету і обов'язково досягти її, адже в житті головне – знати, що і заради чого робити. Ну, а досягти гарних поточних результатів дуже просто. Треба лише планувати свою роботу і дотримуватися

складеного плану, щоб максимально ефективно використовувати свій час. Якщо ти робиш якесь справу, то маєш повністю концентруватися на ній, тільки тоді можна досягти успіху. Але, що важливо, не потрібно забувати й про відпочинок. Я, наприклад, люблю різноманітні ігри: від інтелектуальних до рухливих, таких як футбол. Я вважаю це дуже важливим, адже таїк відпочинок дозволяє відновитися як фізично, так і психологічно".

Підсумовуючи, як я зрозумів із розмови з Максимом, основні елементи його успіху: правильно визначена мета, чітке планування роботи, дотримання плану, концентрація на справі, яку виконуєш, ефективне використання часу, правильний відпочинок.

Цей навчальний рік завершиться для Максима, як і для всіх студентів 4-го курсу, підготовкою та захистом бакалаврської роботи. Кафедра АЕМС-ЕП, який, до речі, незабаром виповниться 80 років, дуже зацікавлена у таких студентах, як Максим Киричко, тому що міцний студентський потенціал – це вагома складова досягнень кафедри.

Побажаємо Максиму подальших успіхів!  
В.М. Пижов, доц., куратор гр. ЕП-31

## Нагорода переможцям конкурсу інноваторів в освіті

25–27 жовтня в Київському палаці дітей та юнацтва за участю Міністерства освіти і науки України був проведений Восьмий міжнародний форум "Інноватика в сучасній освіті – 2016".

"Інноватика в сучасній освіті" – найбільший в Україні представницький професійний форум освітніх, наукових і науково-технічних інновацій, який з 2009 року представляє досягнення національних і закордонних навчальних закладів; експозиції виробників і постачальників навчального обладнання та технічних засобів, інноваційних програм і рішень для освіти; науково-практичні конференції, семінари, презентації з актуальних проблем сучасного розвитку освіти.

Під час проведення Міжнародного форума був оголошений конкурс у тематичній номінації "Інновації з інтенсифікацією міжнародного співробітництва у сфері освіти, науки, культури", на який було подано і матеріали,

створені командою КПІ ім. Ігоря Сікорського в процесі виконання проекту Темпус IV "Біомедична інженерна освітня ініціатива Темпус в регіоні Східного Партнерства" – шифр проекту "BME-ENA" 543904-TEMPUS-1-2013-1-GR-TEMPUS-JPGR, що виконується за фінансування Європейської комісії. Науковий керівник проекту – перший проректор КПІ ім. Ігоря Сікорського академік НАН України Ю.І. Якименко, координатор проекту по Україні – доц. кафедри мікроелектроніки А.Т. Орлов.

На конкурс було представлено створений у рамках проекту навчальний комплекс у складі навчального посібника "Електронні методи і засоби біомедичних вимірювань", виданий з грифом Вченої ради КПІ ім. Ігоря Сікорського (протокол № 6

від 16. 05. 2016 р.), та комп'ютеризований комплекс навчальної лабораторії "Біомедичні сенсори та обробка біомедичних сигналів".

Переможцем конкурсу в тематичній номінації "Інновації з інтенсифікацією міжнародного співробітництва у сфері освіти, науки, культури" журі виставки визнало авторський колектив навчального комплексу у складі академіка НАН України Ю.І. Якименка, доцентів КПІ ім. Ігоря Сікорського А.Т. Орлова і В.М. Співака та професора Дніпродзержинського ДТУ С.К. Мещанинова.

Переможці удостоєні Почесної нагороди лауреатів І ступеня Національного виставкового конкурсу "Видатні науково-практичні досягнення в освіті".

Віктор Співак, доц.  
кафедри звукотехніки та реєстрації інформації



# ТВОРЕЦЬ ФІЛОСОФСЬКИХ ПЕРШООСНОВ НАУКИ До 2400-річчя з дня народження Аристотеля

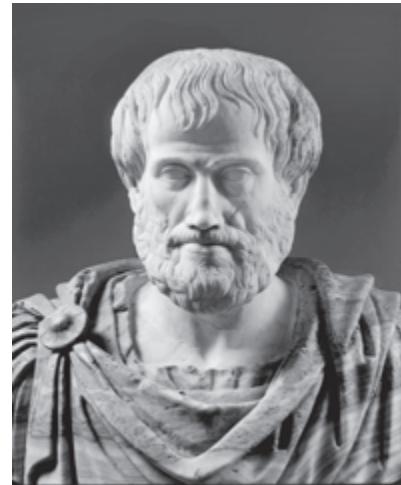
У 2016 р. виповнилося 2400 років з дня народження Аристотеля – геніального давньогрецького філософа і вченого, внесок якого у розвиток людської цивілізації неможливо переоцінити. Логіка, фізика, біологія, політологія, соціологія, правознавство, педагогіка, психологія, етика, естетика – ось неповний перелік наук, історія яких починається з праць Аристотеля. Він і філософію, яка була сукупністю багатьох вчень, перетворив на науку – систему знань про природу, суспільство і пізнання, що ґрунтуються і розвивається на єдиних принципах. Більше того, саме він сформулював і першим застосував у своїх дослідженнях ті принципи, якими наука відрізняється від ремесла, мистецтва чи релігії.

## Життєвий шлях Аристотеля

Аристотель (Арістотел<sup>л</sup>ης) народився у 384 р. до н.е. у місті Стагірі (*див. карту*). Його батько, Нікомах, був лікарем при дворі македонського царя Амінти III, де син з дитинства спілкувався зі своїм ровесником, майбутнім царем Філіпом II. Батько дав синові деякі знання з медицини і, вочевидь, прищепив інтерес до вивчення живої природи. У 15-річному віці Аристотель втратив батьків, і його виховував дядько по матері Проксен з Атарнея. У 17 років Аристотель поїхав у Афіни, де вступив до Академії – філософської школи Платона. В Академії Аристотель перебував 20 років, спершу як слухач, а згодом як викладач риторики. Він на все життя зберіг глибоку повагу до вчителя і писав, що погана людина не може навіть хвалити Платона.

У 347 р. до н.е., після смерті Платона, Академію очолив його племінник Спевсіпп. Аристотель разом з другом Ксенократом залишив Афіни і переселився у місто Ассос у Малій Азії. Це місто незадовго до того було засноване Гермієм – правителем Атарнея, колишнім слухачем школи Платона. Аристотель одружився з племінницею (і приймною доњкою) Гермією – Піфіадою. Через три роки Гермій був убитий. Аристотель з дружиною перебрався на острів Лесбос, у місто Мітіліна, куди його запросив друг Теофраст, що був родом з тих місць.

У 343 або 342 р. до н.е. Аристотель отримав запрошення Філіпа II стати вихователем його сина Олександра, якому виповнилося тринадцять років. Аристотель переселився в царську резиденцію Пеллу, а згодом – у Місзу. Він викладав Олександру історію Греції і Персії, географію, політику, поезію, насамперед твори Гомера. Згодом Олександр Маке-



*Бюст Аристотеля. Римська копія оригіналу Лісіппа*

донський говорив, що від батька він отримав життя, а від Аристотеля те, за що його варто шанувати. У 339 р. до н.е. виховна діяльність Аристотеля завершилася, він переселився у рідне місто Стагіру, де прожив три роки.

У 338 р. до н.е. відбулася битва при Херонеї, наслідком якої стало утвердження влади Філіпа II над усюю Грецією. У 336 р. до н.е. Філіп II був убитий, Олександр став царем, а Аристотель повернувся до Афін. За сприяння свого друга Антіпатра, якого Олександр призначив намісником Балкан, він відкрив свою філософську школу, відому як Лікей, або перипатетична. Судячи з широти наукових інтересів Аристотеля, Лікей можна вважати університетом, причому дослідницьким. Аристотель заличував слухачів до збирання фактичного матеріалу, який використовував у своїх працях. Так, при написанні "Політики" ви-

користано дані з державного устрою 158 давньогрецьких полісів, які, зрозуміло, зібрали багато людей. Низка відомих праць Аристотеля є відредагованими записами його лекцій.

Після смерті Олександра Македонського в 323 р. до н.е. в Афінах відбулося антимакедонське повстання. "Македонофіла" Аристотеля звинуватили в нешанобливому ставленні до богів (як свого часу Сократа). Він не став чекати суду, передав керівництво Лікесм Теофрасту і перебрався у місто Халкіду (острів Евбея), щоб, за його словами, не дати афінянам уdrуге вчинити злочин проти філософії (натяк на смертний вирок Сократу). Там Аристотель через рік помер від застарілої хвороби шлунку.

## Твори Аристотеля

Твори Аристотеля охоплюють майже всі тогочасні наукові (філософські) знання. Відомі його трактати поділяють на вісім груп.

1. Логічні трактати: "Аналітика перша", "Аналітика друга", "Топіка", "Категорії", "Про глумачення", "Спростування софізмів".

2. Трактати з "першої філософії", зібрані у книзі, що відома під назвою "Метафізика".

3. Фізичні трактати: "Фізика", "Про небо", "Про виникнення і знищення", "Метеорологіка".

4. Біологічні трактати: "Історія тварин", "Про частини тварин", "Про виникнення тварин", "Про рух тварин".

5. Психологічні трактати: "Про душу" і так звані "Малі праці з природознавства" ("Про пам'ять і спогади", "Про сон", "Про безсоння",

"Про життя і смерть", "Про дихання" та ін.).

6. Етичні трактати: "Нікомахова етика", "Евдемова етика", "Велика етика".

7. Політико-економічні трактати: "Політика", "Економіка", "Афінська політія".

8. Трактати про мистецтво, поезію і риторику: "Риторика" і "Поетика".

Сам Аристотель розрізняв три види знання і відповідних наук і мистецтв: теоретичне (умоглядне), практичне і поетичне, або творче. Мета теоретичного знання – істина, знання заради знання, практичного – досягнення практичної мети, поетичного – твір, виріб. До теоретичного знання відноситься "перша філософія", фізика (природознавство) і математика; до практичного знання – етика, політика, економіка; до поетичного – риторика, поетика, а також усі ремесла.

Логічні трактати Аристотель не включав до філософії (науки). На його думку, вони давали знаряддя, за допомогою яких створюється наука. Ці трактати його учні назвали "Органон" (знаряддя).

Слід сказати, що до нас дійшли далеко не всі праці Аристотеля. Античні автори наводять списки з десятків і навіть сотень його творів.

## Особливості філософії Аристотеля

У своїх працях Аристотель підбив підсумки більш ніж двохсотрічного періоду розвитку давньогрецької філософії і дав своє рішення всіх головних проблем цієї філософії, над якими розмірковувало не одне покоління філософів і які стосуються пізнання природи, суспільства, мислення.

Як відомо, перші філософи, яких називають фізиками, або фізіологами (Фалес, Анаксимен, Анаксимандр), розмірковували про те, як властивостей світу, з чого складаються речі, чому вони різні і як вони змінюються. Згодом філософи замислилися над проблемами пізнання світу, зокрема над такою: якщо у світі все змінюється, то чи можна пізнати те, що кожну мить інакше? Сократ вчив, що головне для людини – знати не те, як властивостей світу, а в чому її благо. Він же почав досліджувати сам процес пізнання і доводити необхідність визначення загальних понять, стверджував, що відрізнити добрий вчинок від поганого можна лише знаючи, що таке добро. Платон, погоджуючись з думкою Парменіда, що людина може пізнати лише те, що незмінне і вічне – це ідеї, ідеальні безтілесні образи (єйоси), які



*Давньогрецькі міста, відомі з життєписів філософів.  
Міста, де проживав Аристотель, позначені значком ✎*

→ вічно перебувають у вищому світі і утворюють реальні речі, поєднувшись з матерією. Він же вважав, що людина пізнає ідеї тому, що її душа до народження перебувала у світі ідей, а тепер, коли бачить ті чи інші речі, пригадує (впізнає) ті ейдоси, які споглядала там.

Аристотель заперечував існування ідей поза речами. Він вважав, що ідеї (які він називав формами) переважають у реальних предметах, і що для їх пізнання необхідно не спогля-

речі), причини речей (матеріальна, формальна, діюча і кінцева), види рухів (тобто, змін взагалі), елементи та ін.

"Метафізика" Аристотеля, поруч з його логічними трактатами, була філософською першоосновою праць засновників класичного природознавства, зокрема, праці І.Ньютона "Математичні начала натуральної філософії". Незнанням філософії Аристотеля обумовлена, мабуть, уся критика на адресу Ньютона.

вання (адже ми тоді впевнені, що знаємо ту чи іншу річ, коли усвідомлюємо її перші причини, першопочатки і розкладаємо її аж до елементів), то ясно, що і в науці про природу треба спробувати визначити перш за все те, що належить до першопочатків. Природний шлях до цього йде від більш зрозумілого і явного для нас до більш явного і зрозумілого по природі... Тому необхідно просуватися саме таким чином: від менш явного за природою, а для нас більш явного, – до більш явного і зрозумілого за природою. Для нас же насамперед ясні і явні цільні [речі], і вже потім з них шляхом їх розчленування стають відомими елементи і першопочатки. Тому треба йти від речей, що [сприймаються] загалом, до їх складових частин".

Саме таким чином відбувалось вивчення природи протягом століть. Вчені описували явні і цільні речі (предмети, явища), потім їх порівнювали, класифікували, аналізували, шукали їх елементи, причини, першопочатки. У такому самому порядку – перелік явищ, їх класифікація, аналіз, закони явищ – подавали результати вивчення природи в курсах фізики – від “Системи світу” у “Началах” Ньютона до підручників, виданих на початку ХХ сторіччя. Сучасні автори починають курси фізики з викладу законів, а явища наводять як ілюстрацію їх істинності. При такому викладі у студентів виховується доктринове ставлення до існуючих теорій, що перешкоджає розвитку науки.

У Аристотеля можна знайти і відповідь на питання: як розвивати науку? У його роботі "Топіка" описано метод розвитку науки, відомий сьогодні як гіпотетико-дедуктивний.

Там сказано: "Доказ є тоді, коли умовивід будується з істинних і перших [пологень] або з таких, знання про які беруть свій початок від тих чи інших перших і істинних [пологень]. Діалектичний же умовивід – це те, що будується з правдоподібних [пологень]..." Далі сказано, що

*діалектичний умови від є корисним для пізнання першопочатків всякої науки. Адже, не виходячи за рамки якоїсь науки, не можна довести її першопочатки. "Тому їх необхідно розбирати на основі правдоподібних положень у кожному окремому випадку, а це і є [завдання], властиве діалектиці або найбільш близьке до неї. Бо, будучи способом дослідження, вона прокладає шлях до першопочатків усіх вченъ". Більш докладно див. книгу: Джохадзе Д.В. "Лінгвістика Аристотеля".*

На мій погляд, важливе значення для фізики мають і аристотелівські категорії: сутність, кількість, якість, відношення, місце, час, положення, притаманність, дія, підпадання дії. Їх роль у науковому пізнанні можна проілюструвати таким прикладом. Розпочавши вивчення теплових явищ, фізики XVIII сторіччя на підставі відомих їм фактів зробили висновок, що теплота – певна субстанція (сутність). З цим, до речі, пов’язані терміни: “теплоємність”, “тепловий потік”, “висока і низька температура”, “приховані теплота”. Коли ж у XIX ст. було доведено, що теплота виникає і зникає, фізики зробили висновок, що теплота – якість, адже субстанція не може з’являтися і зникати. Оскільки встановили, що теплота перетворюється на механічний рух видимих тіл і виникає з їхнього механічного руху, зробили висновок, що теплота є механічним рухом невидимих часточок речовини. Виходячи з нового уявлення про теплоту, розпочали дослідження, наслідком яких стало створення кінетичної теорії газів, а згодом – статистичної фізики. На мою думку, багато проблем в галузі досліджень елементарних частинок не вирішується протягом десятиліть, що фізики не поставили і вирішили питання: чим є ці частинки – сутностями (субстанціями) чи якостями, а якщо якостями, то якостями якої субстанції?

Наостанок хочу зауважити, що, на мій погляд, існуючі курси філософії і фізики дають неналежне уявлення про філософію Аристотеля і її значення для науки. У курсах філософії його філософію викладають як один з ранніх і пройдених етапів розвитку філософії. У курсах фізики пишуть майже виключно про помилкові погляди Аристотеля на ті чи інші явища і не вказують, що його праці є філософською першоосновою цієї науки. Вважаю, що філософія Аристотеля, яка лежить в основі основ науки, заслуговує на належну повагу і належне вивчення. Тим же, хто побажає ознайомитися з нею самостійно, можу порекомендувати дві чудові книги: Трубецької С.Н. “Курс истории древней философии” (є ряд видань), і “Лекции профессора А.И.Введенского по истории древней философии” (1912).

Володимир Ігнатович



**Фрагмент фрески Рафаеля Санти "Афінська школа" (1511 р.).  
У центрі – Платон і Аристотель**

дати, намагаючись щось пригадати, а вивчати окрім речі і шукати в них спільне. Цю відмінність поглядів Аристотеля і Платона наочно відобразив Рафаель Санті на фресці "Афінська школа" (її копія є в холі 7-го корпусу): зображений там Платон показує пальцем на небо, а Аристотель жестом широко розкритої руки намагається привернути його увагу до навколишнього світу.

У своїй першій філософії Аристотель всебічно обговорив сутність пізнання, а у своїх логічних трактатах створив засоби для пошуку і доведення істини. Цим самим він заклав філософські засади науки, на яких ґрунтувався її подальший розвиток протягом багатьох століть.

## **Що цінного можна знайти у філософії Аристотеля сьогодні**

Не слід думати, що майже два з половиною тисячоліття, які віддаляють нас від Аристотеля, зробили його філософію непридатною для осмислення проблем сучасної науки. Евклід лише на 60 років близчий до нас у часі, ніж Аристотель, але саме його геометрія (а не новостворені не-евклідові) застосовується на практиці.

Багато цінного для науковців є у книзі Аристотеля "Метафізика", яка містить вчення про першопочатки і причини всього сущого. В ній, по суті, подається метатеорія фізики (природознавства), яка включає і загальну теорію природи, і теорію пізнання. Там обговорюються найбільш загальні поняття, якими операє наука: матерія і форма (з яких, за Аристотелем, складаються всі

Приміром, багато хто вбачає суттєвий недолік небесної механіки Ньютона у тому, що вона не дає пояснення причини всесвітнього тяжіння. Ці критики не усвідомлюють, що слово "математичні" у назві книги Ньютона означає: праця містить формальну (математичну) теорію руху небесних тіл (тобто математичний опис) і не претендує на пояснення цих рухів. Пояснення дає матеріальна теорія. Класична термодинаміка – формальна теорія теплових явищ, кінетична теорія газів – матеріальна теорія. Електродинаміка Ампера – формальна теорія електромагнітних явищ, теорія Максвелла – матеріальна. Формальна теорія – це лише перший крок у вивченні явищ. Фізики ХХ сторіччя цього, схоже, не усвідомлювали.

скоже, не уძомлювали. Вони багато років створювали формальні теорії елементарних частинок, стикались з безліччю проблем і намагались вирішувати їх шляхом удосконалення формалізму, замість того, щоб створювати і розвивати матеріальні теорії.

Науковцям варто знати загальні принципи наукових досліджень, з викладу яких починається праця Аристотеля "Фізика":

"Оскільки знання, і [в тому числі] наукове пізнання, виникає при всіх дослідженнях, які поширюються на першопочатки, причини та елементи, шляхом їх з'ясу-

Menses homines naturam desiderant. Sed  
tum autem est sensuum dilectio. Nam et ab  
estia per sensum amatur. Proximis autem  
qui per oculos fit. Non enim ut agamus soli.  
verum etiam illi actari non videat pro om-  
nibus aliis ut ita dicunt clavigerii. Causa autem est quod se-  
cunda huius maxime nos cogitare quicunque sunt multas de  
seruentia manifeste. Multa itaq; alia secundum habentia  
sunt. A sensu vero quibusdam certum non modicente memori-  
a quibusdam vero inserviantur. Et hoc alia prudenter et  
disciplinatae capienda sunt sicut illa quae memorare non pos-  
sunt. Prudentia quid ab aliis eo quod distinxit quicunque audi-  
re sonos non possunt ut aperte et si quis aliis aliis genet  
simile est distinxire aut queri. Vnde et memoria locorum quae  
sensu habentur. Ceteri fabulantes ac memorantes vident expor-  
ta nra pars interpritant. hominem autem genus arte etia et  
ratiocinatione fit. Autem memoria explicatione huiusmodi  
huiusmodi etiam cuidam rei memoria vident explicatione. Vnde et  
sunt. Alioquin explicatione pene simile quod sine memore arti esse  
videtur. per explicationem autem artis et membra huiusmodi esse  
intelliguntur. explicationem enim ut recte poliusfit artem essent. Impinguia  
vero causum fit autem ut exemplarum explicationibus respon-  
sibus nam per se subtilis vobis opinio sit. Opinari etenim quod  
colligere hoc morte laborante hoc considerat simile locutus et  
concedit. alioquin nihil significaretur.

*Фрагмент першої сторінки рукописної книги Аристотеля "Метафізика", яка належала М.Кузанському (1401–1464). Зберігається у Британській бібліотеці в Лондоні (<http://www.bl.uk/manuscripts>)*

**З**елена пухнаста ялинка – чи не найголовніший символ новорічно-різдвяних свят. Вбрана перед Новим роком у міській квартирі, сільському будинку або просто на відкритому повітрі хвойна красуня здається нам абсолютно природною і само по собі зрозумілою.

Придання і прикрашання ялинки – цей своєрідний передноворічний ритуал – ми, як і наші батьки, а також бабусі й дідуся, здійснююмо за міцно засвоєною з дитинства звичкою. Здається, що так було завжди. Але... це далеко не так.

Прикрашати будинки гілками рослин, що ніколи не скидають своє "вбрання", почали ще до поширення християнства. Звичай веде свій початок від язичницького культу шанування рослин. Наші предки вважали, що в гілках живуть духи, і,

прикрашаючи вічнозелене дерево, намагалися їх задобрити. Для давніх людей гілки хвої символізували вічне життя, адже сонце особливо прихильне саме до вічнозелених рослин.

Традиція прикрашати ялинку саме напередодні зимових свят також має своє пояснення. За старих часів люди вірили, що саме в дні зимового сонцестояння відкривається небесна брама, і в цей містичний час загадані бажання неодмінно здійснюються. Крім того, в цей період існував звичай спалювання поліна. Перед урочистим спаленням старого дерева його прикрашали зеленню. А яка може бути зелень узимку? Звичайно, хвоя. При цьому в палаюче поліно обов'язково кидали насіння, горіхи, яблука, а іноді і монети – своєрідне жертвопринесення з проханням до Богів і Неба обдарувати в році, що настає, добром урожаєм. Пізніше мрії про багатий урожай втілилися в традиції наряджати ялинку фруктами, пряниками, ягодами, горіхами.

За переказами, згідно з якими звичай ставити в будинках ялину в один з головних християнських свят Різдва Христового, виник ще у VII столітті і пов'язаний він з ім'ям апостола всіх німців – святого Боніфація (672/673–754).

Проповідуючи в Німеччині серед язичників і розповідаючи їм про Різдво, святий Боніфацій зрубав священне для германців-язичників дерево – Дуб Донара (Дуб Тора – бога грому), щоб показати язичникам, наскільки без сил їх боги. Дуб, падаючи, повалив кілька дерев, але ялина залишилася стояти, в чому Боніфацій побачив своєрідний знак.

Також, за легендою, Боніфацій пов'язав трикутну форму ялини з символом святої Трійці (Богом-Отцем, Богом-Сином і Святым Духом) і став називати ялину "деревом Немовляти Христа": "Як вічний Бог втілився в образі маленького немовляти, так і вічно зелена ялина приходить до нас у дім, щоб сповістити радість Різдва Христового".

За іншою легендою, ялина перетворилася на різдвяне дерево завдяки засновнику німецького протестантизму Мартіну Лютеру (1483–1546). Якось, прогулюючись увечері напередодні Різдва засніженим лісом, він побачив неймовірної краси молоду ялину, над верхівкою якої яскраво сяяла вечірня зірка.

Це видовище так вразило священика, що він приніс деревце додому, прикрасив його палаючими свічками, а на верхівці прикріпив дерев'яну зірку – образ Віфлеємської, друге видіння якої вказало волхвам шлях до новонародженого Христа.

Досі тривають суперечки, де і коли було вперше документально зафіксовано встановлення різдвяної ялинки. Найбільш правдоподібним є свідчення про подібну церемонію напередодні 1510 року в Ризі, про що сьогодні нагадує встановлення до 500-річчя цієї події на Ринковій площі в Старій Ризі скульптура, присвячена першій у світі різдвяній ялинці.

Рідше як першу різдвяну ялинку вважають ту, що Лютер встановив у себе в будинку на Різдво, проте він не зазначив точного року цієї події, хоча вона і відноситься до початку XVI століття.

Після цього ялина в Німеччині стала невід'ємною частиною різдвяних свят. Цьому сприяла і вічнозелена хвоя як своєрідний символ невмирущої природи. Під деревом стали складати подарунки для дітей, а гілки наряджати різноманітною мішурою. Згодом на ялинках з'явилися солодощі і фрукти (і перш за все яблука як символ плодів з дерева пізнання Добра і Зла), саморобні іграшки та гірлянди з бус, а також закріплювалися і запалювалися свічки як символи ангельської чистоти. Пізніше почали виготовляти і спеціальні ялинкові іграшки, а такі знайомі кожному з нас скляні кулі вперше виготовили в неврохайний на фрукти 1848 рік у Німеччині.

виходці зі Швейцарії. Саме цим підприємливим людям належить ідея продавати ялинки, заздалегідь прикрашені ліхтариками, іграшками, а також пряниками, тістечками, цукерками та іншими солодощами власного виробництва.

Однак коштували такі ялинки досить дорого, і тому їх купували лише багаті люди. Так тривало майже до середини XIX століття, коли цей звичай став доступним і менш багатим верствам населення. Ялинки стали продаватися на ринках і просто на вулицях. Так звичай поступово прийшов до кожної оселі.

У перші роки радянської влади різдвяна ялина не дуже віталась, оскільки нагадувала про релігію – "опіум для народу". Разом з новорічною ялинкою засуджувався і Дід Мороз, який увійшов у святковий ритуал незадовго до жовтневих подій 1917 року. Так тривало аж до 28 грудня 1935 року, коли в газеті "Правда" за підписом відомого партійного і державного діяча Павла Петровича Постишева (1887–1939) не з'явилися невелика замітка з пропозицією про можливе відновлення призабутої новорічної традиції, яка починалася наступними словами:

"У дореволюційний час буржуазія і чиновники буржуазії завжди влаштовували на Новий рік своїм дітям ялинку. Діти робітників із заздрістю через вікно поглядали на сяючу різокольоровими вогнями ялинку і тих, хто бавився навколо неї – дітей багатіїв.

Чому у нас школи, дитячі будинки, ясла, дитячі клуби, палаці пionerів позбавляють цього прекрасного задоволення дітлахів труда-щих Радянської країни? Якісі, не інакше як "ліві" загибищи знеславили цю дитячу розвагу як буржуазну витівку".

Ідея була підтримана керівництвом держави, після чого зелена красуня і вийшла з підпілля. Однак ялинка рекомендувалася в новій якості – не як символ свята Різдва, а перш за все як свято юних будівників комунізму.

Радянські ранки-ялинки відрізнялися публічністю і масовістю з обов'язковим елементом виховної роботи. При цьому верхівки лісових красунь стали прикрашати не традиційною блакитною, золотою або білою шести- або семикутною Віфлеємською, а червоною п'ятикутною зіркою або скляною верхівкою ("списом").

Сировини для виготовлення скляних іграшок на той час у країні Рад не вистачало, тому з цією метою стали використовувати будь-які придатні для цього засоби. Так, у другій половині 1930-х років у магазини надходили ялинкові кулі грушоподібної форми, виготовлені з електричних ламп. При цьому лампочку розфарбовували зсередини, її цокольну частину сплюювали і запаювали, а зверху наносили малюнок. Крім того, ялинки прикрашалися фігурками сурмаців, ракет, стратостатів, дірижаблів, а також серпами і молотами.

У роки Другої світової війни ялинкові іграшки в СРСР стали виробляти з штампованої і розфарбованої жерсті. Також були популярними і витончені ялинкові прикраси з дроту – кошики з квітами і фруктами, бабки, сніжинки.

Прикрашали лісових красунь і підручними засобами: зірочками і емблемами з пілоток, погонів і петлич, рідше – нагородами, різноманітними фігурками, виготовленими з перев'язувального матеріалу – бінтів і марлі, а також шматочками вати, що імітували сніг.

У повоєнні роки з'явилися всілякі ялинкові кулі, скляні та картонні фігурки тварин, фруктів і овочів, сріблястий "дощик", різокольорові стрічки паперового серпантину, а також електричні гірлянди.

...Незважаючи на протести екологів проти масової сезонної вирубки лісових красунь, а також засилля штучних ялинок, нерідко зроблених настільки майстерно, що відрізняють їх від справжніх дуже важко, кожен з нас намагається дотримати непорушну з дитинства традицію – до Нового року прикрасити якщо і не хвойну красуню "в повний зістр", то хоча б одну її гілку.

Ігор Мікульонок

## НОВОРІЧНА ЯЛИНКА

Звичай ставити різдвяну ялинку, що виник у Німеччині, поступово став приживатися і в інших європейських країнах, проте широкого поширення він набув лише в середині XIX століття. Так, у Парижі ялинка вперше була встановлена в 1840 році за ініціативою невістки короля Луї Філіпа I (1773–1850) Олени Мекленбург-Шверінської (1814–1858). А рік по тому перше різдвяне дерево з'явилось і в Англії: 1841 року, коли в резиденції британських монархів – Віндзорському замку – відбулося пишне весілля королеви Вікторії (1819–1901) і Альберта Саксен-Кобург-Готського (1819–1961). Приблизно тоді ж ялинка була привезена німецькими емігрантами і до Америки.



Різдвяна ялинка у Віндзорському замку, 1848 р.

Новорічна ялинка на Русі вперше з'явилася за часів Петра I, який 20 грудня 1699 року після повернення з Європи видав указ, згідно з яким пропонувався день "Новоліття" перенести "за прикладом усіх християнських народів" з 1 вересня на 1 січня.

На його означення в день Нового року було велено пускати ракети, запалювати вогні і прикрашати столицю (тоді ще – Москву) хвоєю: "На великих вулицях, біля нарочитих будинків, перед воротами поставити деякі прикраси від древ і гілок соснових і ялівцевих проти зразків, які зроблені на Гостинному Дворі".

А "людям убогим" пропонувалося "кожному хоча б по деревцю або гілці на воротях або над храминою свою поставити... а стояти тій прикрасі січня в перший день".

Ось так і з'явилася на Русі ця новорічна традиція, яка триває вже більше трьох століть.

Цікаво, але хвойні дерева або їх гілки пропонувалося встановлювати не в приміщення, а поза ним – на вулиці, воротах, дахах. Таким чином, спочатку ялинка була деталлю новорічного пейзажу, а не різдвяного інтер'єра, чим вона стала згодом.

У той час хвойні красуні, як це не дивно, продавалися в кондитерських, господарями яких були



## Як народилася пісня про ялинку

В лесу родилась ёлочка,  
В лесу она росла.  
Зимой и летом стройная,  
Зелёная была.

Метель ей пела песенку:  
"Спи, ёлочка, бай-бай!"  
Мороз снежком укутывал:  
"Смотри, не замерзай!"

Трусишка зайка серенький  
Под ёлочкой скакал.  
Порою волк, сердитый волк,  
Рысцою пробегал.

Чу! Снег по лесу частому  
Под полозом скрипит.  
Лошадка мохноногая  
Торопится, бежит.

Везёт лошадка дровенки  
А в дровнях мужичок.  
Срубил он нашу ёлочку  
Под самый корешок.

Теперь она, нарядная,  
На праздник к нам пришла,  
И много, много радости  
Детишкам принесла.

Невигадливі слова цього своєрідного Новорічного гімну знає кожний. І лише зазвичай знайома мелодія – в пам'яті відразу виникають яскраві вогнишки, конфетті та хлопавки, веселощі та сміх, подарунки від Діда Мороза та Снігуроньки, а також такий бажаний, особливо взимку, запашний аромат яблук, мандаринів і апельсинів. Здається, що ця пісенька була завжди, оскільки не тільки ми, а й наші батьки, і батьки наших батьків у дитинстві під неї водили святкові хороводи навколо враної лісової красуні. Деякий час цю пісню вважали народною. Але це не так. У цих безсмертних рядків є реальний автор.

...Напередодні нового 1904 року в редакцію московського дитячого журналу "Малютка" прийшла молода жінка і простягла редактору аркуш паперу, списаний убористим каліграфічним почерком – вірш власно-

го складання. Пробігши досвідченим поглядом по рядках, редактор негайно прийняв вірш до публікації.

Буквально через кілька днів численні передплатники журналу "Малютка" вперше прочитали вірш "Ёлка", в кінці якого стояли загадкові літери – "А. Э.", за якими переховувався автор цього милого шедевра – (1878–1964). Так почалася дивовижна історія новорічної нев'янучої "ялинки", яка народилася в 1903 році в одній з московських квартир.

Раїса Адамівна Кудашева – біло-русько-литовська княжна з роду Гедройц – народилася 3 (15 за новим стилем) серпня 1878 року в родині чиновника Московського поштamtу Адама Йосиповича Гедройца і його дружини Софії Семенівни. Навчалася у московській жіночій гімназії М.Б.Пуссель.

Вірші Раїса писала з дитинства. Коли їй виповнилося вісімнадцять, вона зважилася надіслати в журнал "Малютка" свій вірш "Ручейку". І його надрукували. Успіх надихнув дівчину, і все своє довге життя, починаючи з того пам'ятного 1896 р., вона писала для дітей.

На сторінках журналів "Светлячок", "Подсніжник", "Солнышко", "Малютка" Раїса Адамівна опублікувала близько двохсот оповідань, пісеньок і казок: "Стёпка-растрепка", "Санки-самокатки", "Беда петушка", "Бабушка-Забавушка і собачка Бум"... Цікаво, що всі твори вона підписувала псевдонімами: "А. Э.", "А. Эр.", "Р. К." – через дивовижну скромність. Відомі її слова: "Я не хотіла бути відомою, але і не писати не могла".

...Раптово помер батько, і Раїя була змушенна сама заробляти на хліб. У 1902 році вона стала гувернанткою сина князя Олексія Івановича Кудашева – Олексія. Через деякий час Раїса Адамівна і Олексій Іванович одружилися.

Раїса Кудашева продовжувала писати вірші. Особливою любов'ю дітлахів користувалася її віршована книжка "Бабушка-Забавушка..." (1906 р.).

У бабушки-Забавушки  
Собачка Бум жила,  
Однажды Буму бабушка  
Пирожных испекла.

– На, Бум, бери тарелочку,  
Пойдём с тобой в буфет...  
Глядят, а мышки съели все,  
Пирожных больше нет...

Видатний актор і режисер театру і кіно, народний артист СРСР, Герой Соціалістичної Праці Михайло Іванович Жаров (1899–1981) згадував, що в дитинстві він дуже любив цю казку,

часто зображав Бума і жартома називав їю гру свою першою роллю.

І все ж головним твором Раїси Кудашової стала її "Ёлочка".

Цікаво, що Кудашева навіть не була знайома з людиною, яка написала музику до її вірша про ялинку – Леонідом Карловичем Бекманом (1872–1939), який до того ж був не композитором, а вченим – біологом і агрономом, кандидатом наук. Можливо, не останню роль у музичних здібностях Леоніда Карловича зіграла його дружина – відома піаністка, професор Московської консерваторії Олена Олександровівна Бекман-Щербина (1882–1951).

На початку 1960-х років вийшла невелика брошура зі спогадами Олени Олександровівни, в якій розповідається, як з'явилася мелодія "Ёлочки": "17 жовтня 1905 року моїй старшій доньці Вірочці виповнилось два роки, і я подарувала їй "живу ляльку" – сестричку Олю, яка народилася теж 17 жовтня. Вірочка була в невимовному захваті. Поки я ще лежала, Леонід якось сів за рояль, посадив Вірочку на коліна та склав для неї пісеньку на слова вірша "Ёлочка" з дитячого журналу "Малютка". Вірочка, яка мала чудовий слух, швидко її вивчила, і, щоб не забути пісеньку, я записала ноти, бо автор був "музично неписьменним". Згодом ми удвох стали складати для дітей інші пісеньки, а щоб не переписувати їх без кінця для наших знайомих, вирішили видати цілу збірку з малюнками-силуетами, подібними до відомих у той час малюнків Єлизавети Бем. Так виник наш збірник "Верочкини пісеньки", що за короткий термін мав чотири видання. Пісеньки мали великий успіх

і отримали схвалення Сергія Танєєва, сестер Гнесіних, Олександра Скрябіна і особливо Сергія Рахманінова, який одного разу, при зустрічі на концерті, запитав: "Чому ви так мало пишете? У вас такі чарівні пісеньки!" А "Ёлочку" і сьогодні співає вся дітвора, і мало хто знає, що цю пісню, яка стала народною, склав не музикант, а кандидат наук і агроном!"

Пізніше Віра Бекман пов'язала своє життя з музикою – працювала на посаді заступника головного редактора музичної редакції Всесоюзного радіо.

Але повернемося до Кудашової.

У 1914 р. розпочалася Перша світова війна. Син Олексій вітк на фронт, а його шістдесятирічний батько через хвилювання зліг і незабаром помер – не витримало серце. Через деякий час прийшло повідомлення і про загибель Альоші.

Далі була революція 1917 року, коли княгиня Кудашева втратила все, в тому числі будинок, конфіскований новою владою. Почалося її нове життя, коли доводилося приховувати своє "буржуазне" минуле. Зрештою її вдалося влаштуватися в районну бібліотеку, де вона і працювала до 1941 року.

...Будучи вже старою самотньою людиною, Кудашева прийшла з проханням про допомогу до голови Спілки письменників СРСР Олександру Олександровичу Фадеєву (1901–1956). Фадеєв попросив нагадати йому що-небудь з її віршів. І коли почув: "В лесу родилась ёлочка", був вкрай здивований: "Так це Ви написали?" Раїсі Адамівні надали всіляку допомогу. Саме А.А.Фадеєву належать слова, сказані на адресу Раїси Адамівні: "Її вірші мають таку популярність, яка нашим поетам і не снилася".

**Закінчення на 8-й стор.**



Раїса Кудашова



Леонід Бекман



"Верочкини пісеньки", 1910 р.



Перша публікація "Ёлки"  
Журнал «Малютка», 1903 р.

Закінчення.  
Початок на 7-й стор.

Кудашева стала знаменитою. Правда, популярність і визнання прийшли занадто пізно. Лише в 1957 році, коли Раїса Адамівні було 79 років, вийшла перша книга її віршів. "Я намагаюся кріпітися і не падати духом, – писала Кудашева в одному зі своїх листів, – але все ж думаю про себе: не під силу затягти справу, занадто пізно ця історія підійшла до мене". Наприкінці 1950-х років були опубліковані два інтерв'ю з поетесою: одне – в журналі "Огонек", друге – в "Вечерній Москві".

Кудашеву порівнювали із казкаркою. "Огонек" писав: "З біlosnіжним волоссям, привітною посмішкою, в окулярах, крізь які



дивляться живі очі, вона схожа на добру бабусю з казки". Секрет її "Елочки", її довговічності – в дуже тонкому емоційному настрої, урочистому і елегійному, святковому і трішки сумному".

Останні роки Раїса Адамівна жила разом зі своєю сестрою. Померла вона 4 листопада 1964 року.

Згодом виникають нові свята, а існуючі стають звичайними буднями, проте з повною впевненістю можна стверджувати – ще не одне покоління буде відзначати Новий рік і Різдво, а головним їх символом залишатиметься лісова хвойна красуня, навколо якої діти будуть водити хороводи під невигадливу, але таку рідину пісеньку про ялинку!

Співають про ялинку й українською. Старше покоління добре пам'ятає пісеньку "У лісі, лісі темному..."

*У лісі, лісі темному,  
деходить хитрий лис,  
Росла собі ялиночка  
І зайчик з нею ріс.*

*Ой, снігу, снігу білого  
Насипала зима.  
Прибіг сковатись зайнько –  
Ялиночка нема!*

*Ішов тим лісом Дід Мороз,  
Червоний в нього ніс,  
Він зайчика-стрибайчика  
У торбі нам приніс.*

*Маленький сірий зайнько,  
Іди-іди до нас!  
Дивись – твоя ялиночка  
Сія на весь палац!*

Автор цього вірша – Іван Нехода (1910–1963), український радянський поет, письменник, журналіст. На мелодію російської "Елочки" він створив власний текст, який вважається своєрідним гімном Новорічних свят в Україні.

Друг і біограф Івана Неходи, Валентин Бичко, писав: "Його дуже любили і малі, і дорослі. Воїн був людиною веселої і лагідної вдачі, завжди усміхнений, привітний, ласкавий. А ще його любили за вірші. Він складав їх усюди: вдома, в трамваї, на відпочинку. Бувало, розмовляєш з ним, він уважно тебе слухає, а тим часом у голові його пливуть рядки – і сумні, і веселі, і суворі, і ніжні, але завжди щирі, сердечні, схвилювані. От уже в руках його блокнот і в ньому густим дрібненьким почерком записане те, що допіру тільки снувалося в уяві".

Ігор Мікульонок

## Дивини Володимира Пушкіна



Володимир Пушкін

Персональна виставка творів В.П.Пушкіна урочисто відкрилася 7 грудня в Картинній галереї КПІ ім. Ігоря Сікорського.

Роботи Володимира Павловича добре відомі київським політехнікам. Жодна з виставок "Таланти КПІ" не обходить без його різьблених композицій. І щоразу він займає призові місця в конкурсі майстрів.

Витвори митця належать до декоративно-прикладного мистецтва – тут і малюнок, і коренепластика, і чеканка, та найбільше – різьблення. Працює він у техніці колажу, для створення образів використовує підручні матеріали – дерево, метал, шкіру, гобелен тощо. Композиції відтворюють світогляд автора, який намагається населити навколоїшнє середовище тільки

йому відомими дивинами та запрошує глядачів зануритися у світ вигаданих істот. Його полотна – не розважальні картинки для створення інтер'єру, роботи потребують розглядання і роздумів.

Відкриваючи виставку, завідувач Картинної галереї В.С.Тьоткіна зауважила: "Приємно надавати виставкові площини для наших, КПІ-шників, митців. Володимир Пушкін – людина творча, з багатою фантазією, що видно з його сюжетів та різноманіття використаних матеріалів. А ще він складає вірші та підбирає до них мелодію. Його пісні мудрі, варті, щоб до них прислушалися".



"Ночі у Венеції"



"Мос життя"

Друзі-барди з Клубу авторської пісні, які супроводжували відкриття виставки своїм співом та гітарними мелодіями, прийшли привітати ювіляра не лише з відкриттям першої персональної виставки, а й з недавнім ювілеєм. Так-так, цей моложавий, завжди підтягнутий і привітний чоловік дніми відсвяткував своє 60-річчя. З чим ми його і вітаємо та зично усіляких гараздів, а головне – і надалі тішити глядачів (слушачів).

"Якщо люди приходять подивитися на його твори, значить, в них є сенс", – зауважив один з відвідувачів виставки.

Інф. "КПІ"

**«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІК»**  
газета Національного технічного  
університету України  
**«Київський політехнічний інститут**  
імені Ігоря Сікорського  
<http://www.kpi.ua/kp>

03056, Київ-56  
проспект Перемоги, 37  
корпус № 1, кімната № 221  
[gazeta@kpi.ua](mailto:gazeta@kpi.ua)  
тел. 204-85-95; ред. 204-99-29

**Головний редактор**  
В.В. ЯНКОВИЙ  
**Провідні редактори**  
В.М. ГНATОВИЧ  
Н.С. ЛІБЕРТ  
**Додрукарська підготовка**  
матеріалів  
О.В. НЕСТЕРЕНКО

**Начальник відділу**  
**медіа-комунікацій**  
Д.Л. СТЕФАНОВИЧ  
**Дизайн та комп’ютерна верстка**  
І.Й. БАКУН  
Л.М. КОТОВСЬКА  
**Коректор**  
О.А. КІЛІХЕВИЧ

РЕєстраційне свідоцтво Кі-130  
від 21.11.1995 р.  
Друкарня КПІ ім. Ігоря Сікорського,  
видавництво «Політехніка»,  
м. Київ, вул. Політехнічна, 14,  
корп. 15

Тираж 700

Відповідальність за достовірність  
інформації несуть автори.  
Позиція редакції не завжди збігається  
з авторською.